

Tekstanalyse Hobéon-teksten

Leesbaarheidskillers en taalfouten in teksten van Hobéon

Auteur: Freerk Teunissen - datum: 6 juni 2019 - Hogeschool Utrecht Centrum voor Communicatie & Journalistiek

Je hebt teksten ingeleverd voor de schrijftraining en een spellingtest gemaakt. De teksten en de resultaten van de test zijn geanalyseerd. Wat levert de analyse op? Uit de analyse blijkt dat jullie wolliger schrijven dan nodig. Hoe schrijf je wollig en hoe schrijf je minder wollig?

In deze tekst lees je dat de wolligheid in je teksten waarschijnlijk een manier is waarmee je rekening houdt met je lezer. Daarna lees je dat er alternatieven zijn.

Algemene conclusies van de spellingtest en de tekstanalyse

Wat gaat er goed?

- Inge is een kei in spelling
- Engelse werkwoorden vervoegen in het Nederlands en aaneenschrijven of los schrijven zijn twee onderdelen van de Nederlandse spelling die jullie het beste beheersen (en bovengemiddeld goed)

Hoe verbeter je spelling?

- Het onderdeel samentrekking beheersen jullie het minst goed.
- Voorzetsels, verbindingswoorden en verwijzingen verdienen ook jullie aandacht

Beter schrijven

Wat is een samentrekking?

Wat een samentrekking is, lees je in de Schrijfwijzer van Jan Renkema en op Wikipedia: [https://nl.wikipedia.org/wiki/Samentrekking_\(grammatica\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Samentrekking_(grammatica))

Het goede nieuws: weet je eenmaal wat een samentrekking is, dan maak je deze spelfout minder vaak.

Wat hebben voorzetselfouten, fouten met verbindingswoorden en verwijzingen met elkaar te maken?

Voorzetselfouten, fouten met verbindingswoorden en verwijzingen maak je als je wolliger schrijft.

Waarom schrijf je wolliger? Als de belangen van lezers groot zijn, ontwikkelen schrijvers technieken om om te gaan met die belangen. Een techniek is omslachtiger of wolliger schrijven. Dit is niet de meest effectieve manier om om te gaan met belangen, maar het is wel begrijpelijk. Hoe dit werkt, leg ik hieronder uit.

Voorzetsels

Met voorzetsels kun je vager beschrijven wat je bedoelt. Als je wat omslachtiger schrijft, wen je aan voorzetsels die niet precies aangeven hoe het een zich verhoudt tot het ander.

Schrijf je precies, dan schrijf je: 'De vaas staat **op** de tafel.'

Als je vaker ongeveer schrijft wat je bedoelt dan wen je aan onnauwkeurige formuleringen. Je went aan voorzetsels die ongeveer aangeven hoe het een zich verhoudt tot het ander.

Schrijf je ongeveer hoe het een zich verhoudt tot het ander, dan schrijf je: 'De vaas bevindt zich in een positie **ten opzichte van** de tafel.'

Voor je het weet maak je voorzetselfouten.

Een voorbeeld van een voorzetselfout staat in deze zin: 'De vaas bevindt zich **rondom** de tafel.'

Voor de goede orde: een vaas kan niet rondom een tafel zijn. Een vaas staat naast de tafel, onder de tafel, op de tafel of tussen twee tafels, maar niet 'rondom' een tafel.

Verbindingswoorden

Met verbindingswoorden kun je vager schrijven. Als je wat omslachtiger schrijft, wen je eraan om verbindingswoorden te gebruiken die ongeveer aangeven hoe het een zich verhoudt tot het ander.

Schrijf je precies, dan schrijf je: 'Ik heb een paraplu bij me **omdat** het regent.'

Het verbindingswoord 'omdat' geeft in deze zin aan dat er sprake is van een reden. Dat kan vager.

Schrijf je vager, dan vervang je een verbindingswoord bijvoorbeeld door een voorzetselketen. Je schrijft: 'Ik heb een paraplu bij me in het kader van de regenpreventie.'

Het kan natuurlijk nog vager en met een verkeerd gebruikt signaalwoord. Je schrijft bijvoorbeeld: 'Een paraplu is meegenomen **door** de regenpreventie.'

Een andere manier om vager te schrijven is verbindingswoorden stapelen. Je schrijft bijvoorbeeld: 'Anders gezegd kan gesteld worden dat de regen **als gevolg** had dat de wandelaar een **daartoe** te gebruiken paraplu had meegenomen.'

Verwijzingen

En verwijzingen? Hoe zit het daarmee? Maak je met verwijzingen een tekst vager? Dat kan.

Je kunt specifiek schrijven: 'Ik heb een paraplu en een regenjas. Ik neem **ze** mee als het regent.'

Wil je vager zijn, dan maak je de categorieën ruimer en de verbanden vager. Je schrijft bijvoorbeeld: 'Ik heb regenbeschermende elementen. Ik neem **ze** mee als de weersomstandigheden daartoe aanleiding geven.' Je ziet al dat de zin complexer wordt: meer lege woorden, meer woorden, meer verbindingswoorden.

Voor je het weet gaan de verwijzwoorden ook uit de pas lopen: 'Ik heb regenbeschermende elementen, **welke** ik meeneem als de weersomstandigheden daartoe aanleiding geven en dan trek ik **ze** aan.' Is dit fout? Ja.

Misschien herken je de fout niet? Het gaat om het verwijzwoord 'ze'. Een verwijzwoord verwijst altijd inhoudelijk en grammaticaal. De bedoeling is dat de inhoudelijke en grammaticale verwijzing overeenkomen. Het woord 'ze' verwijst inhoudelijk naar regenbeschermende elementen. Dat is wat de schrijver bedoelt. Maar grammaticaal verwijst een verwijzwoord naar het woord dat het dichtstbij staat. Dat is in dit geval 'weersomstandigheden.' Het woord 'ze' kan daar grammaticaal naar verwijzen. De grammaticale en inhoudelijke verwijzing komen niet overeen en dus is dit een verwijfsfout. Als je lang genoeg complexe wollige zinnen schrijft (en leest) zie je deze fout zo vaak dat je er langzaamaan immuun voor wordt. Maar het is fout.

Leesbaarheidsskillers en taalfouten

Wat hebben leesbaarheidsskillers te maken met voorzetselfouten, fouten met verbindingswoorden en verwijzingen?

Je houdt rekening met belangen van lezers. De techniek die je daarvoor inzet is vager schrijven. Zo schrijven dat je je geen buil kan vallen. Defensief schrijven. Vager schrijven doe je met vaagtaal. Voorzetsels die niet exact aangeven hoe het een zich verhoudt tot het ander, maar ongeveer. Verbindingswoorden die een verband niet exact aangeven, maar vager.

Je hebt nog een paar technieken die teksten vager maken. De leesbaarheidsskillers. Voorbeelden van leesbaarheidsskillers zijn modale werkwoorden, passieve formuleringen en lege woorden.

Aan de zin over de paraplu en de regenjas voegen we leesbaarheidsskillers toe.

Dit wordt de zin:

'Regenbeschermende elementen zijn ter beschikking gesteld, welke meegenomen dienen te worden als de weersomstandigheden daartoe aanleiding geven en onder die omstandigheden zal de conclusie zijn dat ze aantrekken een verstandige optie is voor mij.'

Dit was de zin:

'Ik heb een paraplu en een regenjas. Ik neem ze mee als het regent.'

Wat zijn de leesbaarheidskillers? Dit zijn ze:

‘Regenbeschermende elementen zijn ter beschikking gesteld, welke meegenomen dienen te worden als de weersomstandigheden daartoe aanleiding geven en onder die omstandigheden zal de conclusie zijn dat ze aantrekken een verstandige optie is voor mij.’

legenda:

lege woorden

lijdende vormen

modale werkwoorden

naamwoordstijl

zenderoordeel

Alternatieve technieken om rekening te houden met de belangen van lezers

Vaagtaal vermijden, hoe doe je dat? Botweg alle lijdende vormen vervangen door actieve formuleringen? Is dat dan een oplossing? Wat is er nodig? Je hebt alternatieve technieken nodig om rekening te houden met de belangen van je lezer. Hieronder staan ze.

Benut structuur

Wring je niet in allerlei bochten om elke zin totaal kloppend te maken. Zorg dat elke zin klopt, maar zorg dat de structuur van de tekst als geheel duidelijker is. Maak gebruik van het systeem van basisuitspraak - kernzin - alineaondersteuning dat aan de basis ligt van het denken en van communicatie.

De structuur biedt twee voordelen. De eerste is dat je niet meer in elke zin een betoog opbouwt. Je hebt meer overzicht en weet waar je meest algemene uitspraken staan en waar de ondersteuning van die uitspraken staat. Het tweede voordeel is dat je in de algemenere uitspraken (de basisuitspraak en de kernzinnen) algemener kunt formuleren. Je werkt de basisuitspraak namelijk uit in kernzinnen en de kernzinnen werk je uit in alinea's.

Benut de SPV

Begin niet met jezelf. Begin met de lezer. Barbara Minto heeft er een recept voor. Werkt bij meerdere tekstsoorten. Begin met de situatie van de lezer. Vervolg met het probleem en de vraag van de lezer en zet daarachter je antwoord.

Schrijf vanuit de lezer

Wij van Hogeschool Utrecht bevelen het gebruik van de gebiedende wijs in webteksten aan. Dat kun je schrijven. Dat kun je ook niet doen. Je kunt ook schrijven: Schrijft u webteksten? Gebruik de gebiedende wijs. Bij Hogeschool Utrecht hebben we daar ervaring mee.

Vervang leesbaarheidskillers in je tekst

Heb je deze drie technieken toegepast? Identificeer dan alle leesbaarheidskillers in je tekst. En vervang ze.